

Powtórka z wolności i nie tylko

Janusz Roszkiewicz

Wolność

Wolność

Podstawy prawne ochrony

art. 5 EKPC, art. 6 KPP, art. 9 MPPOiP, art. 31 ust. 1 Konstytucji RP

Treść

„wolno każdemu czynić wszystko, co tylko nie jest ze szkodą drugiego”

Ograniczenia

dopuszczalne na podstawie przepisu ustawy np.

- ✓ odizolowanie przestępcy w więzieniu skazanego przez sąd;
- ✓ pozbawienie wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umysłowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;
- ✓ zakazanie handlu narkotykami;
- ✓ wprowadzenie wymogu uzyskania koncesji na wydobywanie gazu

Orzecznictwo strasburskie z rozdz. 6

1. wyr. ETPC w sprawie Medvedyev p. Francji
2. wyr. ETPC w sprawie Guzzardi p. Włochom
3. wyr. ETPC w sprawie Grabowski p. Polsce
4. wyr. ETPC w sprawie Kauczor p. Polsce
5. wyr. ETPC w sprawie Oliveira p. Szwajcarii
6. post. EKPC w sprawie Kremzow p. Austrii
7. wyr. ETPC w sprawie Engel p. Holandii
8. wyr. ETPC w sprawie Zolotukhin p. Rosji
9. wyr. ETPC w sprawie Scoppola p. Włochom
10. wyr. ETPC w sprawie Hummatov p. Azerbejdżanowi
11. wyr. ETPC w sprawie Streletz, Kessler i Krenz p. Niemcom

1. regulacje o warunkach pozbawienia wolności winny być określone precyzyjnie w ustawie
2. kumulacja ograniczeń wolności może stanowić pozbawienie wolności
3. orzeczenie sądu powinno jednoznacznie określać czas pozbawienia wolności
4. nadmierna długość aresztu tymczasowego stanowi problem strukturalny w Polsce
5. EKPC zakazuje wyłącznie ponownego sądzienia i karania za ten sam czyn
6. osoba, która została skazana przez sąd karny, może być za ten sam czyn ukarana dyscyplinarnie
7. o charakterze sankcji decydują jej podstawa prawna, rodzaj, surowość oraz cel
8. aresztowanie w trybie administracyjnym stanowi sankcję karną
9. lex mitior retro agit obowiązuje na gruncie Konwencji
10. zamiana kary śmierci na karę więzienia nie jest zaostrzeniem kary
11. skazanie strzelców z muru berlińskiego za zabójstwa zgodne z EKPC

Wolność

Wolność
gospodarcza

Wolność osobista

Wolność religijna

Wolność
zawierania umów

Wolność
zgromadzeń

Wolność
sumienia

Wolność badań
naukowych

Wolność słowa

Ochrona przed arbitralnym pozbawieniem wolności

niezwłocznie
informacja o
przyczynach
zatrzymania

zatrzymanie
na okres max.
48 godzin

postanowienie
sądu w max.
24 godziny

tymczasowe
aresztowanie

Odizolowanie człowieka wynikające z decyzji organu innego niż sąd nie może przekraczać **72 godzin.**

prawo do odszkodowania za bezprawne pozbawienie wolności

**Zakaz karania bez
podstawy prawnej**

Zakaz karania bez podstawy prawnej

Podstawy prawne ochrony:

art. 7 EKPC, art. 49 KPP, art. 15 ust. 1 MPPOiP, art. 42 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP

Treść

- ✓ *nullum crimen sine lege scripta*
- ✓ *nullum crimen sine lege certa*
- ✓ *nullum crimen sine lege praevia, lex retro non agit*
- ✓ zakaz stosowania na niekorzyść sprawcy analogii i wykładni rozszerzającej

Ograniczenia

zakaz bezwzględny, z zastrzeżeniem tzw. formuły Radbrucha

Zakaz rozszerzającej wykładni przepisów karnych

Art. 14 ust. 2a ustawy o wychowywaniu w trzeźwości

Zabrania się spożywania napojów alkoholowych na ulicach, placach i w parkach, z wyjątkiem miejsc przeznaczonych do ich spożycia na miejscu, w punktach sprzedaży tych napojów.

Postanowienie SN z 19 stycznia 2017 r., I KZP 14/16

nowelizacja z 18.1.2018 r.

Zabrania się spożywania napojów alkoholowych w miejscu publicznym, z wyjątkiem miejsc przeznaczonych do ich spożycia na miejscu, w punktach sprzedaży tych napojów.

Zakaz rozszerzającej wykładni przepisów karnych (IIb)

W sytuacji, gdy dane unormowanie ogranicza wolności i prawa obywatelskie, dopuszczalne jest przyjęcie wykładni zawężającej, co stanowi negatyw generalnego zezwolenia na rozszerzającą wykładnię praw i wolności obywatelskich. Stanowisko to pozostaje w zgodzie z jednym z aspektów zasady praworządności, tj. tym, że obywatelom wolno to, czego prawo im wyraźnie nie zabrania, zaś organom władzy publicznej wolno tylko to, na co prawo im wyraźnie zezwala. Nie może być bowiem tak, żeby wobec nieścisłości języka prawnego, obywatel znajdował się w stanie niepewności prawa i ponosił tego negatywne konsekwencje, zwłaszcza w reżimie prawa karnego sensu largo.

Postanowienie SN z 19 stycznia 2017 r., I KZP 14/16

Zasada *ne bis in idem*

Podstawy prawne

art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do EKPC, art. 50 KPP, art. 2 Konstytucji RP

Treść

test Engel

Przykłady

Kara administracyjna w wysokości 500 000 euro

Areszt zarządzony przez policję

Nałożenie dodatkowego podatku

Prawo do sądu

Podstawowe pojęcia

❑ Czym jest sąd?

Sąd jest organem władzy publicznej sprawującym wymiar sprawiedliwości.

❑ Czym jest wymiar sprawiedliwości?

Wymiar sprawiedliwości polega na wiążącym rozstrzygnięciu sporów o prawo, w których co najmniej po jednej stronie występuje jednostka.

❑ Co to znaczy, że sędzia jest niezawisły?

Sędzia niezawisły orzeka w sposób wolny od zewnętrznych nacisków, zgodnie z sumieniem, przepisami prawa i poczuciem sprawiedliwości.

Co warto wiedzieć przed wystąpieniem do sądu?

- Każdy może zwrócić się do sądu o ochronę w dowolnej sprawie o charakterze prawnym.
- Procedura przed sądem ma sformalizowany charakter, składanie pism, przedstawianie dowodów i uczestniczenie w rozprawach wymaga przestrzegania reguł określonych w ustawach (np. kpc, kpk, ppsa).
- W postępowaniu sądowym mam takie same prawa jak druga strona, nawet jeśli jest to prokurator.
- Jeżeli dochodzę jakiegoś roszczenia przeciwko drugiej osobie (np. długu), to mam obowiązek przedstawić dowody moich racji.
- Jeżeli jestem oskarżony o przestępstwo, to **nie muszę** udowadniać niewinności, lecz to prokurator musi przedstawić dowody mojej winy.
- W postępowaniu karnym mam prawo do obrony – jako oskarżony nie muszę współpracować z prokuratorem, mogę bronić się sam lub z pomocą obrońcy.
- Przysługuje mi prawo do środka odwoławczego od decyzji organów administracji do sądu, a także od wyroków sądu I instancji do sądu II instancji.

Prawo do sądu

Podstawy prawne

art. 6 EKPC, art. 47 KPP, art. 14 MPPOiP, art. 45 Konstytucji

Treść

1. prawo do uruchomienia procedury przed sądem
2. prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury
3. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia oraz jego wykonania
4. prawo do odpowiednio ukształtowanego ustroju

Ograniczenia

Zakaz zamykania drogi sądowej w sprawach praw i wolności obywatelskich, poza tym ograniczenia dopuszczalne z zachowaniem formy ustawy, wartości konstytucyjnych usprawiedliwiających ingerencję oraz zasady proporcjonalności.

Orzecznictwo strasburskie z rozdz. 7

1. wyr. ETPC w sprawie Rutkowski p. Polsce

2. wyr. ETPC w sprawie Kudła p. Polsce

3. wyr. ETPC w sprawie Adamkiewicz p. Polsce

1-2. przewlekłość postępowania sądowego jako problem systemowy w Polsce

3. prawo do fachowego obrońcy już od momentu zatrzymania/aresztowania

Prawo do prywatności

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

Podstawy prawne

art. 8 EKPC, art. 17 MPPOiP, art. 7 KPP, art. 47 Konstytucji RP

Treść

right to be let alone (1890)

Ograniczenia

Dopuszczalne na podstawie przepisu ustawy, z poszanowaniem zasady proporcjonalności, z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób (art. 8 EKPC)

Orzecznictwo z rozdz. 8

1. wyr. ETPC w sprawie Odièvre p. Francji
2. wyr. ETPC w sprawie Mikulić p. Chorwacji
3. wyr. ETPC ws. Tsvetelin Petkov p. Bułgarii
4. wyr. ETPC ws. Godelli p. Włochom
5. wyr. ETPC ws. Unal Tekeli p. Turcji
6. wyr. ETPC ws. Guillot p. Francji
7. wyr. ETPC ws. Goodwin p. UK
8. wyr. ETPC ws. A.P., Garçon i Nicot
9. wyr. ETPC ws. Dudgeon p. UK
10. wyr. ETPC ws. Stubing p. Niemcom
11. wyr. ETPC ws. Tysiã p. Polsce
12. wyr. ETPC ws. Costa i Pavan p. Włochom
13. opinia HRC ws. Karen Noelia Mantov Huaman
14. wyr. ETPC ws. V.C. p. Słowacji
15. wyr. ETPC ws. Dubska i Krejzova p. Czechom
16. wyr. TSUE ws. C-131/12, Google Spain
17. wyr. ETPC ws. Gillberg p. Szwecji
18. wyr. ETPC ws. Lingens p. Austrii
19. wyr. ETPC ws. Schalk i Kopf p. Austrii
20. wyr. ETPC ws. Johnston p. Irlandii
21. wyr. ETPC ws. Zorica Jovanović p. Serbii
22. wyr. ETPC ws. Oliari i inni p. Włochom
23. wyr. ETPC ws. Orlandi i inni p. Włochom
24. wyr. ETPC ws. Peers p. Grecji
25. wyr. ETPC ws. Chapman p. UK
1. art. 8 EKPC → prawo do poznania tożsamości biologicznej
2. prawo powinno umożliwiać sposób rozstrzygnięcia wątpliwości co do ojcostwa
3. niezawiadomienie ojca o toczącym się postępowaniu w sprawie ustalenia jego ojcostwa narusza art. 8 EKPC
4. brak możliwości uzyskania jakichkolwiek informacji na temat pochodzenia biologicznego narusza art. 8 EKPC
5. bezwzględny obowiązek przyjęcia nazwiska męża przez kobietę narusza art. 8 EKPC
6. art. 8 EKPC → prawo rodziców do wyboru imienia dziecka
7. art. 8 EKPC → prawo do prawnego uznania zmiany płci
8. wymóg poddania się operacji zmiany płci narusza art. 8 EKPC
9. kryminalizacja dobrowolnych stosunków homoseksualnych narusza art. 8 EKPC
10. karanie za kazirodztwo zgodne z art. 8 EKPC
11. art. 8 EKPC → prawo do efektywnego dostępu do legalnej aborcji
12. zakaz diagnostyki preimplantacyjnej mimo legalności aborcji eugenicznej narusza art. 8 EKPC
13. odmowa aborcji eugenicznej narusza art. 17 MPPOiP
14. przymusowa sterylizacja człowieka jest niedopuszczalna
15. z art. 8 EKPC nie wynika prawo do porodu domowego
16. każdy ma prawo do bycia zapomnianym w sieci
17. skazanie za przestępstwo nie narusza prawa do dobrego imienia
18. politycy muszą w większym stopniu niż osoby prywatne znieść i tolerować krytykę
19. związki jedнопłciowe stanowią życie rodzinne w rozumieniu art. 8 EKPC
20. Konkubiny stanowią życie rodzinne w rozumieniu art. 8 EKPC
21. art. 8 EKPC → pozytywny obowiązek państwa podjęcia poszukiwań zaginionego członka rodziny
22. art. 8 EKPC → pozytywny obowiązek państwa uregulowania związków jedнопłciowych
23. art. 8 EKPC → pozytywny obowiązek państwa uznania skutków prawnych małżeństw jedнопłciowych zawartych za granicą
24. zakaz kontroli korespondencji więźnia z ETPC
25. wóz zamieszkiwany przez osoby należące do mniejszości romskiej „mieszkaniami” w rozumieniu art. 8 EKPC

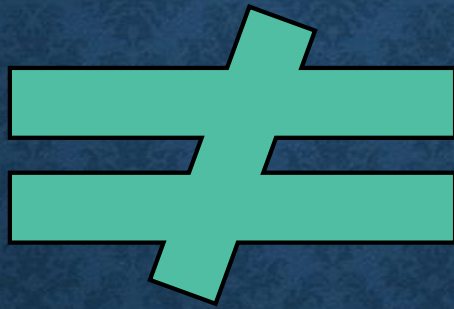
W jaki sposób można chronić prywatność?

- prewencyjnie – za pomocą osobistej zapobiegliwości, w szczególności stosowania narzędzi informatycznych i technicznych
- następczo – za pomocą narzędzi prawnych tj.:
  1. pozew cywilny o ochronę dóbr osobistych (art. 23-24 k.c.);
  2. zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (art. 190a, art. 269b, art. 287 kk);
  3. wniosek, skarga, pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego;
  4. skarga do ETPC lub innego organu międzynarodowego.

Prawo do aborcji a prawo do legalnej aborcji

Prawo do aborcji

- ✓ uprawnienie o materialnym charakterze
- ✓ charakterystyczne dla USA

Prawo do legalnej aborcji

- ✓ uprawnienie o czysto proceduralnym charakterze
- ✓ charakterystyczne dla państw Rady Europy

Prawo do tzw. legalnej aborcji

Art. 8 ust. 1 EKPC:

*Każdy ma prawo do poszanowania swojego **życia prywatnego** i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji*

prawo do poszanowania integralności fizycznej i psychicznej

prawo do procedury zapewniającej dostęp do aborcji w przypadkach dopuszczonych przez prawo

Wyrok ETPC z 20 marca 2007 roku w sprawie Tysięc przeciwko Polsce

Prawo do poznania tożsamości biologicznej

Art. 70 par. 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego

Dziecko po dojściu do pełnoletności może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa męża swojej matki, nie później jednak niż w ciągu trzech lat od osiągnięcia pełnoletności.

1. Na gruncie konstytucyjnym można mówić o istnieniu prawa podmiotowego każdego człowieka do poznania i prawnego uznania własnej tożsamości biologicznej. Możliwość ustalenia swoich korzeni i zidentyfikowania przodków zgodnie z prawdą biologiczną warunkuje bowiem możliwość rozwijania swojej osobowości i relacji z innymi osobami przy pełnym rozeznanii co do okoliczności poczęcia i narodzin oraz pochodzenia biologicznego.

2. Prawo do poznania i prawnego uznania własnej tożsamości biologicznej podlega ochronie również na mocy art. 47 Konstytucji. Ostatecznie bowiem świadomość swojej rzeczywistej tożsamości biologicznej warunkuje decyzje, jakie jednostka podejmuje się w sferze życia osobistego, prywatnego i rodzinnego.

wyrok TK z 16.5.2018 r., SK 18/17

Prawo pary jednopłciowej do prawnego uregulowania ich związku

Sześć włoskich par jednopłciowych wystąpiło w różnych terminach do urzędu stanu cywilnego o ogłoszenie zapowiedzi przedślubnych. USC za każdym razem odmówił, wskazując, że zgodnie z włoskim prawem małżeństwo jest związkiem kobiety i mężczyzny.

Mając na względzie, że rząd włoski nie wskazał nadrzędnego interesu publicznego przeważającego nad istotnymi interesami skarżących, w świetle orzecznictwa sądów włoskich w sprawie, Trybunał stwierdza, że rząd włoski przekroczył margines swobody i uchybił wypełnieniu ich pozytywnego obowiązku do zapewnienia skarżącym odpowiednich ram prawnych zapewniających uznanie i ochronę ich związków jednopłciowych.

wyrok ETPC z 21.07.2015 r., Oliari i inni przeciwko Włochom

Prawa rodzicielskie

Urząd opieki społecznej odebrał córkę matce z powodu przemocy w rodzinie ze strony dziadka. Na początku miała prawo do jednego godzinnego spotkania z dzieckiem w tygodniu, które wkrótce ograniczono do jednego godzinnego spotkania w miesiącu. Matka odwołała się od decyzji do sądu, który jednak orzekł na jej niekorzyść całkowicie zakazując kontaktów z dzieckiem.

Biorąc pod uwagę okoliczności niniejszej sprawy Trybunał przyjmuje, że istniało ryzyko całkowitej utraty kontaktu dziecka z matką. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału konieczne jest rozważenie także długofalowych skutków permanentnego oddzielenia dziecka od jego naturalnej matki.

Wyrok ETPC z 6 września 2018 r. w sprawie Jansen przeciwko Norwegii

Wolność myśli, sumienia i religii

Uwagi ogólne

Podstawy prawne

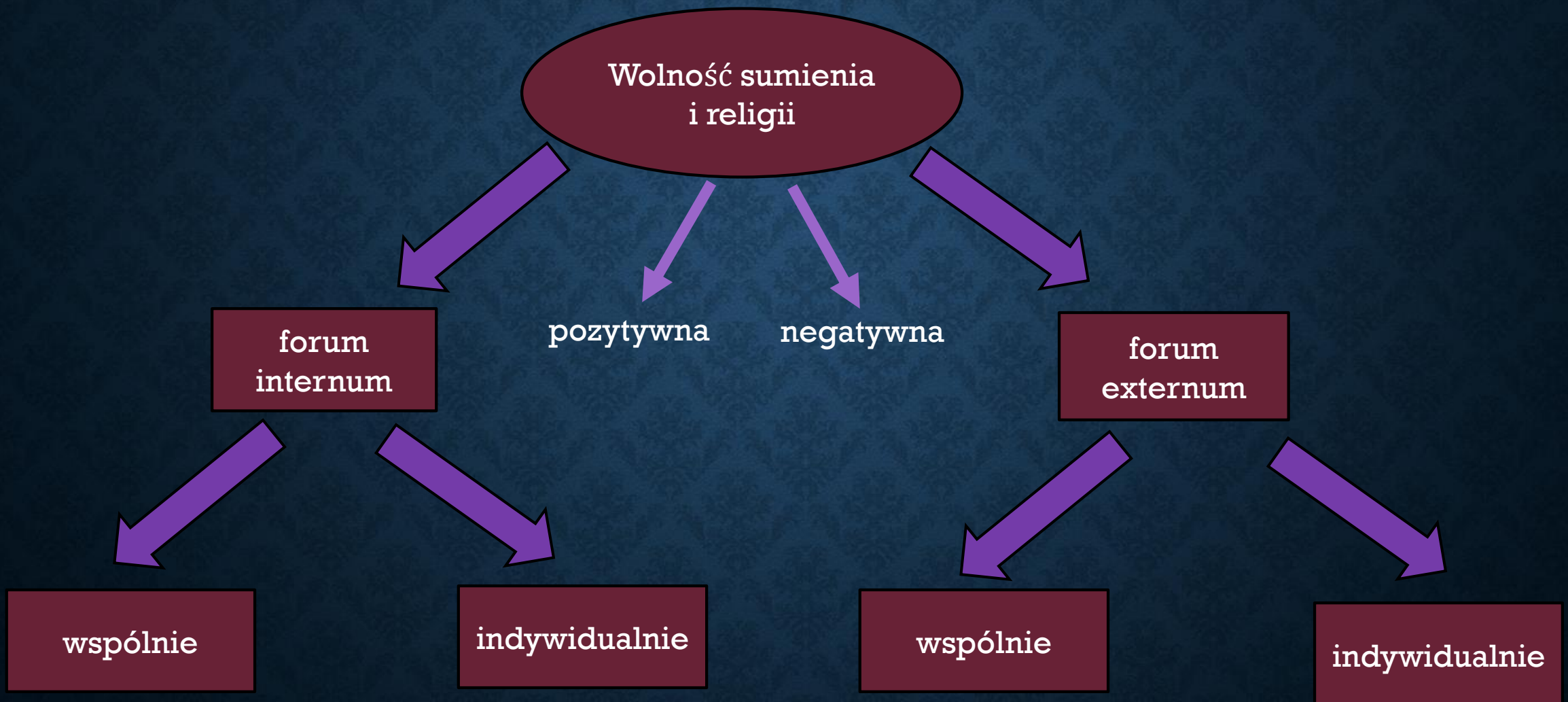
art. 9 EKPC, art. 18 MPPOiP, art. 10 KPP, art. 53 ust. 1 Konstytucji RP

Treść

- prawo do sprawowania kultu, noszenia symboli i ubioru religijnego
- prawa niewierzących
- obecność religii w szkołach
- prawo rodziców do wychowywania dzieci zgodnie z ich przekonaniami
- prawo do odmowy służby wojskowej
- prawo do odmowy zachowania sprzecznego z sumieniem
- ochrona uczuć religijnych przed bezproduktywnie obraźliwymi wypowiedziami
- prawo wspólnot religijnych do autonomii w sprawach wewnętrznych
- podstawy stosunków państwo-Kościół

Ograniczenia dopuszczalne, ale przede wszystkim w zakresie uzewnętrzniania religii.

Aspekty wolności religii i sumienia

Forum internum

Czy prawo może ingerować w myśli człowieka?

Sfera myśli i uczuć człowieka, a więc *forum internum*, pozostaje niedostępna dla prawa i z natury rzeczy nie poddaje się reglamentacji. Żadna władza nie jest w stanie jej dosięgnąć.

Czy na pewno?

Forum externum (I)

Korzystanie z wolności religijnej
może w szczególności
polegać na:

modlitwie

czynnościach
rytualnych

nauczaniu

przystąpieniu
do stanu
duchownego

noszeniu
symboli
religijnych

praktykowaniu

uprawianiu
kultu

Wolność religijna przysługuje wyznawcy każdej religii, niezależnie od tego, czy spełnia one określone w przepisach prawa kryteria rejestracji danej religii przez państwo.

Forum externum (II)

Czy zdarza się, że religia sprzeciwia się sprzedaży określonych produktów lub wykonania określonych usług?

Czy odmowa sprzedaży określonych produktów lub usług z przyczyn religijnych jest dopuszczalna?

Czy farmaceuta ma prawo odmówić sprzedaży środka antykoncepcyjnego z przyczyn religijnych?

Art. 9 Konwencji nie gwarantuje zawsze prawa do zachowania w sposób odpowiadający przekonaniom w sferze publicznej. Słowo „praktyka” użyta w art. 9 ust. 1 nie oznacza wszelkich aktów i zachowań motywowanych lub inspirowanych religijnie.

Postanowienie ETPC z 2.10.2001 r. w sprawie Pichon i Sajous p. Francji

Forum externum (III)

Czy zdarza się, że człowiek sprzeciwia się określonym obowiązkom z przyczyn religijnych albo innych niż religijne?

Czy człowiek może sprzeciwić się wykonaniu prawnego obowiązku z przyczyn religijnych lub moralnych?

Klauzula sumienia

- ✓ art. 10 ust. 2 Karty Praw Podstawowych
- ✓ art. 53 ust. 1 Konstytucji RP
- ✓ z art. 9 EKPC wynika bez wątpienia prawo do odmowy służby wojskowej, nie jest jasne, czy wynika klauzula sumienia sensu largo

Religijne prawa absolutne

- prawo do wewnętrznej wolności religijnej
- prawo do negatywnej wolności religijnej
- prawo do milczenia na temat wyznania

Krzyż w salach szkolnych

Soile Lautsi, Finka mieszkająca nieopodal Padwy, wystąpiła do sądu z żądaniem o nakazanie włoskiej szkole, do której uczęszczał jej syn, zdjęcie krucyfiksów z sali lekcyjnej.

Decyzja o obecności krucyfiksów w klasach szkół państwowych w zasadzie stanowi sprawę należącą do marginesu swobody państwa członkowskiego. Co więcej, za takim podejściem przemawia brak europejskiego konsensusu w sprawie obecności symboli religijnych w państwowych szkołach.

Wyrok Wielkiej Izby ETPC z 18.3.2011 r., Lautsi i inni przeciwko Włochom

Klauzula sumienia lekarza

Art. 39 ustawy o zawodzie lekarza

Lekarz może powstrzymać się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem, z zastrzeżeniem art. 30, z tym że ma obowiązek wskazać realne możliwości uzyskania tego świadczenia u innego lekarza lub w podmiocie leczniczym oraz uzasadnić i odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej.

Art. 30 ustawy o zawodzie lekarza

Lekarz ma obowiązek udzielać pomocy lekarskiej w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, oraz w innych przypadkach niecierpiących zwłoki.

Częściowo niezgodne z art. 53 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP

Wolność sumienia musi przejawiać się także w możliwości odmowy wykonania obowiązku nałożonego zgodnie z prawem z powołaniem się na przekonania naukowe, religijne lub moralne.

Wyrok pełnego składu TK z 7.10.2015 r., K 12/14

Orzecznictwo z rozdz. 9

1. wyr. ETPC w sprawie Kokkinakis p. Grecji

2. wyr. ETPC w sprawie Campbell i Cosans p. UK

3. post. EKPC w sprawie X. p. UK

4. post. ETPC w sprawie Phull p. Francji

5. post. ETPC w sprawie Mann Singh p. Francji

6. wyr. ETPC w sprawie Hamidović p. Bośni i Hercegowinie

7. wyr. ETPC w sprawie Leyla Şahin p. Turcji

8. wyr. ETPC w sprawie Eweida p. UK

9. wyr. ETPC w sprawie S.A.S. p. Francji

10. wyr. ETPC w sprawie Lautsi i inni przeciwko Włochom

11. wyr. ETPC w sprawie Folgero i inni przeciwko Norwegii

12. wyr. ETPC w sprawie Grzelak p. Polsce

13. wyr. ETPC w sprawie Kjeldsen, Busk Madsen i Pedersen p. Danii

14. wyr. ETPC w sprawie Jakóbski przeciwko Polsce

15. wyr. ETPC w sprawie Buscarini i inni przeciwko San Marino

16. wyr. ETPC w sprawie Kostaski p. Macedonii

17. wyr. ETPC w sprawie Francesco Sessa p. Włochom

18. wyr. ETPC w sprawie Bayatyan przeciwko Armenii

19. post. ETPC w sprawie Pichon i Sajous

20. wyr. ETPC w sprawie Otto--Preminger -Institut p. Austrii)

21. wyr. ETPC w sprawie Wingrove p. UK

22. wyr. ETPC w sprawie Masaev p. Mołdawii

1. Państwo nie może zakazywać nawracania ludzi na inną wiarę

2. Ochronie art. 9 EKPC podlegają tylko przekonania, które osiągnęły pewien poziom mocy perswazyjnej, powagi, spójności i doniosłości

3. Ukaranie grzywną sikha za odmowę zakładania kasku podczas jazdy motocyklem z powodu turbanu nie narusza art. 9 EKPC

4. Wymóg zdjęcia turbanu do kontroli osobistej na lotnisku nie narusza art. 9 EKPC

5. Wymóg zdjęcia turbanu do zdjęcia do dokumentu tożsamości nie narusza art. 9 EKPC

6. Nakaz zdjęcia religijnego nakrycia głowy w trakcie zeznawania w sądzie narusza art. 9 EKPC

7. Zakaz noszenia hidżabu na uniwersytecie zgodny z art. 9 EKPC

8. Noszenie krzyżyka przez pracownika w miejscu pracy

9. Zakaz zasłaniania twarzy w miejscach publicznych zgodny z art. 9 EKPC

10. Decyzja o obecności krucyfiksu w salach szkolnych należy do marginesu swobody państw

11. Lekcje religii mogą być obowiązkowe, pod warunkiem prawa uczniów z mniejszości religijnej

do zwolnienia z poszczególnych aktywności mogących naruszać ich wolność religijną

12. Brak oceny z przedmiotu religia/etyka na świadectwie stanowi dyskryminację na tle religijnym

13. Obowiązkowe zajęcia z edukacji seksualnej zgodne z EKPC

14. Art. 9 EKPC – prawo więźnia do diety wegetariańskiej

15. Obowiązek złożenia przysięgi religijnej przez posłów niezgodny z art. 9 EKPC

16. Z art. 9 EKPC nie wynika prawo do uzyskania zwolnienia od pracy w dowolnie wskazany przez siebie dzień będący świętem religijnym

17. Wyznaczenie terminu rozprawy bez uwzględnienia preferencji strony, która we wskazanym dniu obchodzi ważne święto religijne nie narusza art. 9 EKPC

18. Art. 9 EKPC → prawo do odmowy służby wojskowej

19. Farmaceuta nie może odmówić sprzedaży środka antykoncepcyjnego z przyczyn religijnych

20. Z wolnością słowa wiąże się obowiązek unikania wypowiedzi bezproduktywnie obraźliwych pod adresem różnych religii;

21. jw..

22. Niedopuszczalne ograniczenia prawa do sprawowania kultu religijnego przez przyznanie

go jedynie wspólnotom zarejestrowanym przez państwo